

*Голові разової спеціалізованої вченої ради
Державного податкового університету
доктору екон. наук., проф. Олександр Гребельнику*

Рецензія

на дисертаційну роботу на тему
**«Шляхи удосконалення організації автоматизованого контролю в
системі управління митною безпекою в Україні»**

Жучкова Антона Сергійовича
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії PhD
за спеціальністю 051 «Економіка» у галузі знань
05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми наукового дослідження, її зв'язок з науковими програмами і тематикою

На сучасному етапі трансформації національної економіки Україна переживає глибокі зміни, які охоплюють практично всі сфери публічного управління, включно з митною політикою. Зростаючі вимоги до прозорості адміністративних процедур, необхідність зміцнення економічної безпеки, протидія контрабандним потокам і схемам митного шахрайства, а також мінімізація корупційних ризиків — усе це формує нову парадигму функціонування митної системи. Вказані завдання стають особливо нагальними в умовах масштабної модернізації митних органів у контексті стратегічного курсу України на європейську інтеграцію.

Окреме місце у структурі проблем митного регулювання займає процес визначення митної вартості товарів, який відіграє ключову роль у нарахуванні митних зборів і, відповідно, у реалізації фіскальної функції держави. Поширена практика маніпуляцій із митною вартістю — від заниження до фальсифікацій — завдає значної шкоди держбюджету та спотворює умови добросовісної конкуренції на зовнішніх ринках.

У зв'язку з цим особливої важливості набуває удосконалення механізмів виявлення та запобігання таким порушенням. Це передбачає відхід від традиційних, реактивних методів контролю на користь інноваційних, автоматизованих систем, орієнтованих на запобігання правопорушенням. Такі моделі мають ґрунтуватися на точній інформації, сучасних ІТ-рішеннях та враховувати поведінкові характеристики учасників зовнішньоекономічної діяльності. У цьому контексті наукове дослідження Жучкова А.С., спрямоване на організацію автоматизованого митного контролю, є відповіддю на запит митної служби щодо запровадження системних та технологічно сучасних підходів.

Цифровізація державного управління, гармонізація митного законодавства з нормами ЄС, а також реалізація стратегій розвитку електронної митниці зумовлюють необхідність впровадження дієвих інструментів управління ризиками. У цьому сенсі запропонована концепція мультифункціонального інформаційного банку даних виступає як джерело достовірної, аналітично перевіреної цінової інформації, що здатне суттєво підвищити превентивну спроможність митного контролю.

Порушене в дисертації коло питань є не лише економічно, але й політико-правово значущим, оскільки пов'язане з підтримкою публічної доброчесності, зміцненням національної безпеки та формуванням довіри до державних інституцій. У цьому контексті інтеграція поведінкових економічних підходів у механізми контролю митної вартості, запропонована автором, є важливим кроком до побудови прозорої, ефективної та підзвітної системи управління митною безпекою держави.

Таким чином, дисертація Жучкова А.С. має високу наукову та практичну значущість, вирізняється актуальністю в контексті державних і міжнародних викликів, спрямована на розв'язання ключових завдань у сфері економічної безпеки та володіє значним потенціалом щодо реалізації її результатів у процесі впровадження митної реформи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Аналіз змісту дисертації та супровідних публікацій, підготовлених за її результатами, дозволяє зробити висновок про наукову обґрунтованість, внутрішню логіку й достовірність одержаних результатів. Вони спираються як на фундаментальні засади економічної науки, так і на широке використання методів загальнонаукового та спеціального пізнання.

Основні положення, викладені у науковій роботі Жучкова А.С., вирізняються чіткою логічною побудовою, методологічною цілісністю й глибоким теоретичним опрацюванням. Дисертація демонструє міждисциплінарний підхід до проблематики вдосконалення автоматизованого митного контролю, поєднуючи інструменти економічного аналізу, міжнародного та публічного права, статистики, інформаційних технологій і поведінкової економіки.

У процесі дослідження автор охопив значний обсяг нормативних та аналітичних джерел, зокрема Угоду СОТ про митну оцінку, документи ВМО, Європейської Комісії, звіти Світового банку, ОЕСР, а також технічні рекомендації профільних робочих груп. У роботі також враховано судову практику ЄС щодо митної оцінки, що слугувало основою для глибоких і виважених висновків.

Інформаційна база дослідження є масштабною та репрезентативною: вона включає офіційні дані з міжнародної торгівлі, дзеркальні митні статистики, імпоротно-експортні звіти, а також результати авторських аналітичних обчислень. Особливо важливою є побудова механізму виявлення

митних аномалій шляхом порівняння українських показників з аналогічними даними країн-контрагентів.

У межах дослідження використано широкий спектр аналітичних методів — від інструментів математичної статистики та порівняльного аналізу до елементів структурного моделювання й поведінкового аналізу. Аргументовано висунута гіпотеза щодо впливу поведінкових факторів на економічну поведінку суб'єктів ЗЕД, зокрема у контексті ухвалення рішень в умовах регуляторної невизначеності, базується на працях провідних представників сучасної економічної науки — Р. Талера, Д. Канемана, І. Айзена, Дж. Алма та ін.

Окремої уваги заслуговує двоетапна модель, запропонована автором для виявлення аномалій у визначенні митної вартості. Вона поєднує методи статистичного аналізу, індикатори цінового фільтрування та підходи до формування діапазонів "справедливих" значень. Проведені емпіричні дослідження із застосуванням цієї моделі на основі реальних митних даних засвідчили її дієвість і високу адаптивність до практичного впровадження.

Наукові висновки, сформульовані в дисертації, чітко структуровані та охоплюють весь спектр досліджуваної проблематики — від аналізу правового поля до пропозицій щодо впровадження інноваційних механізмів автоматизованого контролю з урахуванням поведінкових аспектів.

Дослідницькі результати пройшли апробацію на наукових форумах, оприлюднені у фахових виданнях, включно з міжнародними, що підтверджує їхню академічну цінність і практичну актуальність.

Отже, дисертаційна робота Жучкова А.С. засвідчує високий рівень наукової достовірності, належне теоретичне обґрунтування та опору на сучасні методології економічного аналізу. Усі ключові положення дослідження базуються на перевірених емпіричних даних і відповідають сучасним стандартам дослідницької доброчесності в галузі економіки та митної політики. Запропоновані у роботі наукові рішення можуть слугувати основою для їх практичного впровадження в діяльність митних органів.

Оцінка обґрунтованості, достовірності і новизни наукових положень дисертації

Ключові висновки й рекомендації, викладені в дисертації, мають як теоретичне, так і практичне значення для економічної науки та функціонування державних органів, що підтверджується відповідними актами впровадження. Наукова новизна роботи базується на авторському підході та ґрунтовному обґрунтуванні механізмів взаємодії державного сектору й приватного бізнесу в рамках державно-приватного партнерства у сфері митного регулювання України, спрямованих на оптимізацію і підвищення ефективності роботи вітчизняних підприємств.

Отримані в дослідженні результати мають як фундаментальне теоретичне, так і прикладне значення. Запропоновані автором методики

вдосконалення автоматизованих систем контролю в управлінні митною безпекою дозволяють глибше розкрити сутність митної вартості (с. 51-52) як ключового елемента митного регулювання та сформувати практичні інструменти контролю з урахуванням ризикоорієнтованого підходу й поведінкових характеристик економічних агентів.

Особливої ваги дисертації надає розробка комплексної методичної бази для створення ефективного механізму автоматизованого контролю, що передбачає використання мультифункціонального банку даних (с. 162-165), застосування поведінкової економіки та міждисциплінарних підходів до аналізу інформації.

У практичному вимірі основні результати та пропозиції можуть бути застосовані в таких напрямках:

- У законодавчій сфері — як наукова основа для вдосконалення нормативно-правових актів, що регламентують митну оцінку, організацію контролю та протидію порушенням у цій галузі. Запропоновані рішення відповідають положенням Угоди СОТ про митну оцінку, стандартам ЄС та рекомендаціям ВМО, що сприяє адаптації українського законодавства до міжнародних вимог (с. 241-242).

- Для діяльності митних органів — як практичний інструмент розвитку національної системи управління митними ризиками. Запровадження моделі мультифункціонального інформаційного банку даних підвищує ефективність виявлення заниженої митної вартості, оптимізує процедури постконтролю та посилює боротьбу з митними порушеннями (с. 233-235).

- В контексті реалізації антикорупційної політики — через впровадження прозорих, автоматизованих механізмів прийняття рішень, що мінімізують вплив людського фактору й сприяють формуванню культури доброчесної поведінки серед посадових осіб митниці й суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (с. 236-239).

- У сфері освіти та підготовки фахівців — для включення в навчальні програми закладів вищої освіти економічного й управлінського напрямів. Теоретико-методологічні розробки можуть бути використані в підготовці студентів за спеціальностями «Економіка», «Публічне управління та адміністрування», «Митна справа», а також для створення навчально-методичних матеріалів з управління митними ризиками, митної оцінки й організації контролю (с. 220-221).

Актуальність і практична цінність дослідження підтверджуються участю автора у наукових проєктах, публікаціями у провідних фахових журналах, обговоренням результатів на наукових конференціях на національному та міжнародному рівнях, а також наявністю офіційних документів щодо впровадження розробок у практичну діяльність.

Отже, комплекс теоретичних узагальнень і практичних рекомендацій, сформульованих у дисертації, становить вагомий внесок у розвиток наукового забезпечення державної митної політики та має значення для підвищення ефективності митного адміністрування в Україні.

Повнота викладу основних положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Результати дисертаційної роботи достатньо повно викладені у 14 наукових публікаціях, з яких 4 статті у наукових фахових виданнях України, віднесених до категорії «Б» (з них 3 – одноосібні). Достатньою є кількість матеріалів конференцій – 10. Статус, обсяги та зміст публікацій відповідають встановленим вимогам МОН України.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Ознайомлення з дисертаційною роботою та науковими працями, в яких висвітлено основні наукові результати дослідження, дозволяє констатувати відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертантом дотримано норми законодавства.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Незважаючи на численні позитивні аспекти оцінки результатів наукового дослідження Жучкова А.С., дисертаційна робота містить певні зауваження та дискусійні питання, що потребують подальшого уточнення та можуть стати предметом обговорення під час захисту:

- Деякі розділи містять ознаки дублювання або недостатньо чітко розмежовані між собою. Зокрема, елементи правового аналізу (норми Угоди СОТ, практика ЄС, рекомендації ВМО) повторюються у різних частинах роботи, що створює ризик часткового повторення і не дуже гарно композиційно узгоджується.

- Розроблена модель мультифункціонального інформаційного банку даних безумовно має практичне значення. Однак в реальних умовах управління ризиками доцільно було б більш глибоко проаналізувати організаційно-кадрові, технічні та правові обмеження її впровадження (с. 162-163). Зокрема, відсутня оцінка готовності інформаційної інфраструктури Державної митної служби до інтеграції таких рішень з урахуванням чинного нормативного поля та наявних ІТ-платформ.

- Використаний автором статистичний інструментарій для формування «діапазону справедливих цін» є загалом обґрунтованим (с. 221-223), проте методика побудови цього діапазону потребує більш чіткого математичного формалізму, а також розмежування між прикладним, довідковим та фіскальним застосуванням відповідного індикатора.

Водночас зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка є ґрунтовним науковим дослідженням з важливої тематики.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Жучкова Антона Сергійовича є самостійним, завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе наукове

завдання, пов'язане з розробкою теоретико-методологічних положень і науково-методичних підходів інноваційного механізму організації автоматизованого контролю в системі управління митною безпекою України.

Представлені наукові матеріали в дисертації містять елементи наукової новизни і дають підстави для висновку, що дисертаційна робота на тему «Шляхи удосконалення організації автоматизованого контролю в системі управління митною безпекою в Україні» відповідає спеціальності 051 «Економіка» вимогам пп. 6-8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 № 341, від 19 травня 2023 р. № 502, від 03 травня 2024 р. № 507), а її автор – Жучков Антон Сергійович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «Економіка» у галузі знань «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри адміністрування податків

Державного податкового університету

Ярослав ІЗМАЙЛОВ